

A FALUSI TURIZMUS LEHETŐSÉGEI VAJDASÁGBAN

A falusi turizmus amellett, hogy sok mindenben hasonlít, minőségileg különbözik a nagy turisztikai rendszerektől. A falusi turizmus szolgáltatásai közvetlenek, a falusiak személyes munkájuk eredményeit, a földművelés és állattartás termékeit kínálják fel a nagy turisztikai rendszerek mintájára. A falusi turizmus szolgáltatásai mindig személyes jellegűek, s így nem csupán puszta adásvételi viszonyról van szó, hanem egy közvetlenebb kapcsolatról. A nagy turisztikai rendszerekben a fogyasztó egy olyan gépezettel találja szembe magát, amelyet a munkaterületre szakosított dolgozók hoztak létre, akik maguk is csak részei a rendszernek, s hol közvetlen, hol meg közvetett kapcsolatban állnak a fogyasztóval.

A falusi turizmus sokkal sebezhetőbb, mint a nagy turisztikai rendszerek, mert az ily módon ügyviteli és emberi kapcsolatba került, két különböző társadalmi közegből való és más értékrendszerekkel bíró, elvárásokat támasztó emberek közötti tolerancia — éppen a közvetlen kapcsolat és érdekek következtében — sokkal körülhatároltabb. Az a tény, hogy a falusi turizmus természetesen hasonlít a családi manufaktúrára, arra enged következtetni, hogy az új emberi kapcsolatok felgyorsítják mindazokat a falusi életmódban végbemenő változásokat, amelyek az utóbbi évtizedekben egyébként is dinamikusak.

A falusi turizmus fejlesztése nem tekinthető pillanatnyi érdeknek, hanem egy olyan szilárd és tartós irányvételnek, amely összhangban van társadalmi-gazdasági fejlődésünkkel, a kisipar és a turisztikai kínálat megfelelő területeivel.

A társadalmi-politikai szervezeteknek a maguk módján szintén hozzá kell járulniuk ennek a tevékenységnek a kifejlesztéséhez, mégpedig a turisztikai tervezés és a fejlesztés programozása terén a mezőgazdasági és turisztikai szervezetek, az ügyviteli bankok, a helyi közösség és a lakosság bevonásával. A községi küldött-testületeknek határozatot kell hozniuk, megfelelő társadalmi megállapodást és öngazgatási megegyezést kell kötniük a falusi turizmus fejlesztésének hordozóival, és ki kell alakí-

taniuk a vendégfogadást vállaló falusi háztartások tevékenységét. Kapcsolatot kell teremteni a kereslet és a kínálat tényezői között, össze kell hangolni mindazoknak a turisztikai, kereskedelmi és közlekedési munkaszervezeteknek, háziipari termeléssel foglalkozó társultmunka-szervezeteknek, de öngazgatási érdekközösségeknek és szervezeteknek is a tevékenységét, amelyek hozzájárulhatnak a háztartások turizmusra való előkészítéséhez. Turisztikai egyesületeket, bizottságokat kell alakítani a falvakban és tanfolyamok útján kell felkészíteni a falusi háztartásokat a vendégfogadásra. A társadalmi-politikai szervezetek hatáskörébe tartozik a falvak köztisztaságának és közművesítésének előmozdítása és a különböző művelődési, sport- és egyéb rendezvények megszervezése is. A siker záloga azon kimutatások ismertetése, amelyekből kitűnik, hány faluban szervezték meg a turisztikai tevékenységet, hány háztartás vállalta a vendégfogadást, és szolgáltatásaikat milyen számban vették igénybe a turisták. Sajnos a hegyvidékekhez képest Vajdaságban az ilyen jellegű turizmus iránti érdeklődés jelentéktelen.

A falusi turizmus országos viszonylatban eddig elég egyenetlenül fejlődött. Ezen a téren Szlovéniában érték el a legtöbbet, ahol megkülönböztetett figyelmet fordítottak a turizmusnak erre az ágára. A falusi turizmus jelentős gazdálkodási lehetőségeket rejt magában, rendkívül sokoldalú és tartalmas kínálatába kulturális, egészségügyi, üdülési és oktatási lehetőségek tartozhatnak. Mindezek iránt mind a hazai, mind a külföldi turisztikai piacon nagy a kereslet. A falusi turizmus legfontosabb jellemzője az aktív családi üdülés. Számos európai országban, így Svájcban, Ausztriában és Franciaországban igen fejlett a falusi turizmus. Ezekben az országokban átfogó turisztikai terveket készítenek, egységes mércék alapján ellenőrzik a falusi háztartások turisztikai szolgáltatásait. A Grenoble közelében levő alpesi falvak példája bizonyítja legjobban, hogy a társulás milyen mértékben válhat hasznára a sajátos kínálatnak, a szolgáltatások minőségi javulásának, a turistaforgalom növekedésének, a természeti környezet és a népi kultúra megőrzésének.

Hazánk kontinentális vidékeinek a turizmusa nem maradhat meg a látogatottság eddigi motívumainál. A kisipar fejlesztésével párhuzamosan megfelelő lehetőséget kell teremteni a háziiparként is értelmezhető falusi turizmus fejlesztésére, amelynek lehetőségei — beleértve a kisipar kínálatát is — szinte korlátlanok.

Köztársaságunk falvaiban az ilyen vendégfogadást a turisztikai egyesületek végzik. A jövőben lehetővé kell tenni, hogy együttműködés alakuljon ki ezen egyesületek, a helyi közösségek és a mezőgazdasági szövetkezetek között. A szövetkezetek megfelelő szakember-állománnyal és gazdasági erőforrással rendelkeznek ahhoz, hogy ilyen közvetítő szerepet, szolgáltatásokat és kereskedelmi tevékenységet vállaljanak. A szövetkezetek a szervezés javításával és megfelelő szakemberek bevonásával is hozzájárulhatnak ennek a kisipari ágazatként létrejövő turizmusnak a fejlesztéséhez.

Természetesen amellet, hogy a falusi településeknek megfelelő mun-

kaerő saját előállítású élelmiszer áll rendelkezésére, számos tényező akadályozza még ezeknek a lehetőségeknek a kihasználását. Elsőként kell említenünk a falvak fejletlen piaci viszonyait, gondolunk itt a háziipari termékek forgalmazására, majd a lakossági birtokviszonyok zárt jellegére és mindazokra a szubjektív tényezőkre, amelyek behatárolják a lehetőségek kihasználását. Az említett szövetkezetek lényegesen növelhetik a háziipar áruválasztékot, amit szakosított boltokban értékesíthetnek. Ugyanez vonatkozik a férőhelyek megszervezésére is. Különböző szórakoztató műsorokat, találkozók szervezhetőnek a vendégek és a vendéglátók között stb. Csak példaként említjük, hogy a vendégeket be lehet vonni a tavaszi vetésbe, az aratásba, a gyümölcszedésbe stb. Tartományunk földrajzi adottsága lehetővé teszi, hogy a szövetkezetek halászatot, vadászatot, vagy egyes termékeik kapcsán találkozót szervezzenek, meghívják a turistákat borkóstolóra, egy pohár pálinkára, tejtermékeik, gyümölcsök bemutatójára. A vendégek meghívására számos lehetőség van, csupán a szövetkezetek kezdeményezésén múlik, hogy ez mennyire válik valóra. Egyes háztartások számára nagyszerű lehetőség volna egy időszaki vendéglő megnyitása. A falusi háztartások vendégfogadási lehetősége jelentős mértékben függ attól is, hogy mennyire vannak bekapcsolva a közlekedés vérkeringésébe, hogy könnyen megközelíthetők-e a falvak, a tanyák vagy sem. Egyes szerbiai falvak tapasztalatait a mi tanyáinkon is lehetne hasznosítani, például azt, hogy a vendégek annál a családnál érkezenek, amelynél üdülnek. Mind a kisipar, mind a falusi turizmus fejlesztése szempontjából előnyös lehet a háziipari termékek előállítása, legyenek azok közszükségleti cikkek vagy ajándéktárgyak.

A művelődési és oktatási intézmények is hozzájárulhatnak a falusi turizmus, s ezáltal a kisipar fejlődéséhez. Az említett ágazatok fejlődésére közvetett hatással van az írástudatlanság felszámolása és a falusi lakosság továbbképzése, az öngazgatási viszonyok fejlesztése, a mezőgazdaság és egyéb termelési ágazatok ösztönzése, a kulturális tevékenység fellendítése és az életszínvonal emelése. Mindezeknek a feladatoknak a valóra váltása hozzájárul a falvak szocialista átalakulásához és a mezőgazdaságon kívüli ágazatok — a falusi turizmus, a háziipar, és a kisipar — fejlesztéséhez. A falusi turizmus szempontjából rendkívül fontos a turisztikai szolgáltatást végző háztartások fejlesztése. Bár a turisták már így is jelentős összeget költenek házi- és kisipari termékek vásárlására, a lehetőségek még közel sincsenek kihasználva. Mindebből az következik, hogy szervezett fejlesztéssel kell igazolni a háziipar létjogosultságát. Mivel társadalmunk az utóbbi időben jelentős figyelmet fordít a kis- és háziipar fejlődésére, ezért sokkal nagyobb jelentőséget kell tulajdonítanunk nekik.

Alkotmányunk és a társult munkáról szóló törvény a lakosság tulajdonát képező eszközökkel végzett személyes munka fejlesztését illetően abból indul ki, hogy ez a tevékenység társadalmilag hasznos és szükséges, mert a társadalmi tulajdonban levő eszközökkel végzett munka harmonikus kiegészítője. A falusi lakosság jelentős részét be lehet vonni a házi-

ipari termelésbe, vagy a turisztikai szolgáltatásokba — főleg amikor véget ér a mezőgazdasági idénymunka. Az ilyen tárgyak készítéséhez nincs szükség különösebb befektetésre, s a munkaerő betanítása sem tart sokáig. Ilyen munkával idősebbek és gyermekek is foglalkozhatnak. Egyes vidékeken hagyományos az ilyen tárgyak készítése, mesterei vannak a népművészetnek. A gölöncsérek, a rézművesek, a fonók, a szövással foglalkozó falusiak által készített emléktárgyak a népművészet értékeit őrzik és egy életmód kifejezőiként élnek tovább. Egy-egy vidék háziipara a maga teljességével rendkívül fontos szerepet játszhat a falusi turizmus kínálatában.

Itt kell megemlítenünk a háziipari termékek és ajándéktárgyak kidolgozását illetően igen fontos diákszövetkezeteket. A diákszövetkezeteknek nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a vidékre jellemző használati és dísz-tárgyak kidolgozására, mert azok nem egy vonatkozásban jelentőséggel bírhatnak a falusi turizmus szempontjából. Ugyanilyen jelentősége lehet a gyógynövények gyűjtésének, a méhészetnek, a nyúltenyésztésnek, a díszhal- és madártartásnak és a különböző turisztikai szolgáltatásoknak. A diákszövetkezetek eredményes tevékenységet fejthetnek ki egy jól felszerelt gölöncsérműhelyben. A nápművészeti motívumok továbbélterésének kitűnő módja a varrás, a kötés és a horgolás. Dísztányérokat készíthetnek falusi motívumokkal, terítőket hímezhetnek, albumokat, emlékönyveket készíthetnek, de folytathatnánk a sort a különböző táskákkal, kalapokkal, sálakkal, párnahuzatokkal, asztalterítővel, kesztyűvel, kötött harisnyákkal stb. Mindezt csak termelésszervezéssel, megfelelő piac biztosításával és a szövetkezeti tagok szervezett kiképzésével lehet eredményesen megoldani. A termelés megszervezéséhez jelentősen hozzájárulhat a más gazdasági és turisztikai ágazatokkal kialakított együttműködés.

Ahhoz, hogy a falusi háztartások turizmussal foglalkozhassanak, különböző anyagi feltételeknek (vendégszobák, felszerelés, rendezett udvar stb.) kell eleget tenniük, nem beszélve a mezőgazdasági termelés megfelelő szerkezeti arányairól, a vendégfogadási készségről és a turizmussal való foglalkozás időigényességéről. Tartományunk falvaiban és tanyáin jelentősebb befektetések nélkül alakíthatóak ki a falusi turizmushoz szükséges férőhelyek. A vendégszoba „intézménye” már régtől fogva honos vidékünkön, szinte nincs olyan falusi ház, amelyben ne lenne berendezve egy ilyen vendégeknek és a rokonságnak szánt helyiség. Ezek a vendégszobák mind építézetileg, mind berendezésüket illetően a történelmileg kialakult népi hagyományokat tükrözik. A vajdasági falusi turizmus legsajátosabb formája a tanyai turizmus lehetne. Ezen a téren azonban már nehézségek merülnek fel, elsősorban a vendégfogadást illetően. A tanyai trágyadombok és poros utak ugyanúgy nem kedveznek a turizmussal, mint az ott élő lakosság más irányú érdeklődése. Természetesen ez nem jelenti, hogy nem lennének vendégfogadásra vállalkozó tanyai gazdák. Egyes tanyákat át lehetne alakítani olyan vendégfogadó helyekké, amelyek megfelelő komfort biztosításával alkalmasak lehetnek

különböző lovasjátékok megszervezésére, iskolalovaglásra stb. Ilyen turisztikai lehetőségeket rejtnek magukban például a közép-bácskai Panónia és Zobnatica birtokok.

Érdemes megemlíteni még a tanyai kempingezés lehetőségét is. Annál is inkább, mert a tanyai udvarok többnyire nagy kiterjedésűek. Természetesen nem feledkezhetünk meg az egészségügyi követelmények színvonaláról sem, mert a város embere még a romantika kedvéért sem hajlandó lemondani teljesen kényelméről és megszokott tisztálkodási körülményeiről.

Egy-egy vidék általános értékelésénél szem előtt kell tartanunk a természeti adottságokat, a közlekedési útvonalakat, a vidék turisztikai jellegzetességeit, a lakosság foglalkozási szerkezetét, a falvak építészetét, néprajzi jellegzetességeit és a vendéglátáshoz szükséges közművesítést.

A falusi turizmus megszervezésében döntő szerepet játszik a várható jövedelem, a falusi turizmus kifizetődősége. Ez a jövedelem a szobák árától, az évenkénti vendégnapok számától és a szolgáltatás minőségétől függ. Mindenképpen ügyelni kell arra, hogy az árak hozzáférhetőek legyenek, mert ezáltal érhetjük el, hogy a rendelkezésre álló férőhelyek a lehető legjobban ki legyenek használva. Szlovéniai számítások szerint a vendégágyak utáni haszon nem lehet kevesebb negyven dinárnál, mert a nyereség már így is igen kevés lenne, nagyobb beruházások esetén pedig veszteséggel járna. A falusi turizmus esetében évi 120 napnál többet csak kivételes esetekben használnak ki. A falusi turisztikai tevékenység gazdasági eredményei szintén a férőhelyek, a rendelkezésre álló munkacső és létesítmények függvénye. Ilyen szempontból alsó határként az öt-hatszáz vendégnapot veszik, amelyhez elegendő hat-nyolc fekvőhely. Egy-egy falusi háztartás számára ez lehet a minimum, az a határ, amikor már pótvédelmet jelent a turisztikai tevékenység. Ebben az esetben már megéri, hogy mezőgazdasági termelés helyett turizmusba fektesse pénzét a háztartások egy része.

Függetlenül attól, hogy egyes fórumok már régebbi idő óta sürgetik a falusi turizmus fellendítését, eddig még nem került sor megfelelő intézkedésekre. Hozzáértők véleménye szerint még nem értek meg kellőképpen a feltételek.

A falusi turizmus iránti érdeklődést mi sem bizonyítja jobban, mint a kedvező külföldi eredmények. Nálunk eddig azért nem került rá sor, mert falvainkat, tanyáinkat vendégfogadás szempontjából aligha hasonlíthatjuk össze a szlovéniai vagy ausztriai falusi háztartások kultúrájával és szolgáltatásainak gazdagságával. Ami viszont a lovaglást, vadászatot és halászatot illeti, a lehetőségekben mi sem maradunk el sokban tőlük. Éppen ezért, ahol csak lehet, ezeket a sportokat megfelelő vendéglátással kell társítani. A turisták számára nagy vonzóerő lehet vidékünk konyhája, de ehhez lényegesen emelni kell az étkeztetés színvonalát, s ügyelni kell arra, hogy a külföldi vendégek nincsenek hozzászokva fűszeres és zsíros ételeinkhez.

A falusi turizmus megszervezéséhez az utóbbi időben sem kezdett hoz-

zá senki, többek között a felmerülő nehézségek miatt. Ezek közé sorolhatjuk egyes községek és társultmunka-szervezetek érdektelenségét, a nagyobb vendéglátóipari létesítményektől és szállodahálózattól való félelmet, a szobák berendezéséhez szükséges céleszközök hiányát, a falusi turizmus fejlődését ösztönző adópolitika fogyatékoságait stb. Egyszer s mindenkorra tudomásul kell vennünk, hogy a falusi turizmus nem azonos az olcsó házikoszttal és itallal. A falusi turizmusnak be kell kerülnie a községi tervekbe, hogy megfelelő helyet kaphasson tartományunk és a községek középtávú terveiben is. Ha ez nem történik meg, akkor számolhatunk ösztönös kifejlődésével, aminek urbanisztikai és gazdasági következményei lehetnek. El kell végre döntenünk, hogy a falusi turizmust a mezőgazdasági háztartások kiegészítő tevékenységének tekintjük, és hogy csak ott lehetséges kialakítani, ahol a háztartások egyes tagjai megfelelő szabad idővel rendelkeznek ahhoz, hogy turisztikai tevékenységgel foglalkozzanak. Ennek a turizmusnak maguk a falusi háztartások a hordozói, amelyeknek tagjai személyes munkájukkal valósítják meg a vendégfogadásból származó mellékjövedelmet. A Vajdasági Turisztikai Szövetségre hárul az a feladat, hogy megállapítsa a vendégfogadás feltételeit, a szobák kategorizálását stb. Ennek a turisztikai ágának a fellendítéséhez jelentősen hozzájárulhatna az ügyviteli bankok hitelpolitikája is. Ezeket a hiteleket turisztikai létesítmények építésére, a vendégszobák berendezésére és a turizmust szolgáló egészségügyi és műszaki átalakításokra lehetne fordítani. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a falusi turizmus nem enyhíti ugyan lényegesen tartományunkban a turisztikai férőhelyek hiányát, de a kisipar részeként gazdagíthatja a turisztikai kínálatot és olcsó, csendes, nyugodt pihenést biztosíthat az érdeklődőknek.

A falusi turizmus fejlesztése elképzelhetetlen megfelelő népszerűsítés nélkül. Jelenleg ezt az üdülési formát vagy maguk a falvak, vagy csak néhány önszántából érdeklődő újságíró népszerűsíti. A köztársasági és tartományi falusi turizmus fejlesztése nem afféle humánus akció, hanem ösztársadalmi érdek, amely hozzájárul a falvak felemelkedéséhez, gazdasági megerősödéséhez és a falusi lakosság migrációjának csökkenéséhez. Természetesen a falusi turizmus ügye nem válhat pusztán a férőhelyek ügyletévé bármiféle tartalom nélkül, mert ehhez elég lenne egy technikus, vagy egy kereskedő beszerzése is. A falusi turizmusnak legtöbb segítséget az idegenforgalmi szövetségek nyújthatnak, amelyek szervezeteit minden érdekelt faluban létre kell hozni, hogy legyen megfelelő számú ember a vendégfogadás megszervezésére.

A vajdasági falusi turizmus fejlesztését nagyban elősegítené az ilyen idegenforgalmi akciók pénzelése, hogy minél népszerűbbé váljanak a kifogástalan turisztikai szolgáltatást nyújtó vidékek.

Fordította *Mák Ferenc*

Rezime

Mogućnost razvoja seoskog turizma u SAP Vojvodini

Razvoj seoskog turizma u Vojvodini treba da bude prvenstveno akcija od društvenog interesa u cilju kultivisanja sela, njegovog ekonomskog značaja, kao i smanjenja migracija seoskog stanovništva.

U cilju razvoja seoskog turizma u okviru podsticajnih mera, potrebno je sagledati mogućnost i potrebu finansiranja turističkih akcija, čija bi svrha bila propagiranje turizma na selu i mogućnosti koje pružaju pojedina područja u SAP Vojvodini u pogledu pružanja kvalitetnih turističkih usluga u seoskim domaćinstvima na salašima.

Razvoj turizma na selu treba da se shvati kao trajna orijentacija u skladu sa utvrđenom politikom društveno-ekonomskog razvoja kao i dela ukupne male privrede i ukupne turističke ponude. Seoski turizam može da bude značajan vid privređivanja u kontekstu razvoja male privrede, gde je potrebno naći adekvatno mesto za razvoj seoskog turizma kao vida domaće radinosti koja u pogledu obogaćivanja ponude male privrede ima skoro neograničene mogućnosti. Dobra organizacija domaće radinosti, proizvodnja suvenira, pružanje usluga, mnogo odlučuje o uspehu kao i kvalitetu turističkih usluga.

Da bi se ostvario očekivani razvoj seoskog turizma u SAP Vojvodini, potrebno je društvenim planom SAPV i društvenim dogovaranjem u okviru samoupravnih interesnih zajednica utvrditi takve pravce razvoja i obezbediti takve stimulativne mere koje će pozitivno uticati na razvoj turizma na selu, na razvoj poljoprivredne proizvodnje seoskih domaćinstava, i na razvoj proizvodnje domaće radinosti kao komplementarne delatnosti turizma.

Summary

The Possibility of Developing Rural Tourism in the Autonomous Province of Vojvodina

Development of rural tourism in the Autonomous Province of Vojvodina has to be an activity of social interest having for its aim the cultivation of the village, its economic importance, as well as reducing the migration of rural population.

In order to develop rural tourism it is necessary to overlook the possibilities of financing the touristical activities such as commercialising and the circumstances certain territories have in offering touristical services through rural households and farms.

Development of tourism must be a continuing process in accordance with the policy of socio-economic development and the development of small industry. Rural tourism could be an important form of it. It would effect the development of handicrafts which has unlimited perspectives. A well-organised handicrafts, gift-production as well as touristical services could be the foundation of rural tourism.

In order to achieve the desired results it is necessary of determine und take certain stimulative measures through the social plan of the AP Vojvodina. These measures are to be taken by the selfmanagement associations of interest and their purpose is to stimulate the development of rural tourism, agricultural production of households, handicraft that is the development of touristic activities in general.